

Zástupkyně veřejného ochránce práv

RNDr. Jitka Seitlová

V Brně dne 16. června 2010
Sp. zn.: 1/2010/NZ/MJ

Vážený pane vedoucí,

dne 18. března 2010 proběhla ve smyslu ustanovení § 1 odst. 3 a 4 písm. b) ve spojení s ustanovením § 15 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, systematická návštěva v **Zařízení pro zajištění cizinců v Poštorné, Hraniční 1303, 691 41 Břeclav-Poštorná**. Dle ustanovení § 21a odst. 2 citovaného zákona Vás tímto informuji o svých závěrech, ke kterým jsem dospěla na základě provedeného šetření.¹

O návštěvě jste byl jako vedoucí zařízení telefonicky informován ihned po příjezdu pracovníků Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen pracovníci Kanceláře) do zařízení. Vyrozuměn byl rovněž MUDr. M. N., ředitel Zdravotnického zařízení Ministerstva vnitra (dále jen ZZ MV), které v ZZC zajišťuje lékařskou péči, a rovněž oblastní vedoucí ZZ MV MUDr. I. B., Ph.D. V průběhu návštěvy pracovníci Kanceláře hovořili s pracovníky skupiny příjmu i sociální služby, s pracovníkem Odboru azylové a migrační politiky MV (dále jen OAMP), s příslušníky PČR, se zaměstnanci soukromé bezpečnostní služby DORA Security, a.s. (dále jen SBS), se zdravotnickým personálem (lékařem a zdravotní sestrou) a v rámci individuálních rozhovorů s 8 cizinci (s dalšími cizinci pracovníci hovořili neformálně během prohlídky zařízení). Byla provedena prohlídka všech prostor, v nichž se cizinci pohybují, a též prostudována související dokumentace. Návštěvu provedli pracovníci Kanceláře Mgr. M. J., JUDr. P. P., Mgr. J. Š. a Mgr. O. V., kterým byla během návštěvy poskytnuta veškerá součinnost.

A. Obecné informace o zařízení

V době návštěvy se v ZZC Poštorná nacházelo 98 cizinců (9 žen a 89 mužů). Jedna cizinka se pohybovala mezi ubytovací částí 1. patra a izolační místností, do níž byla opakovaně umísťována z důvodu výrazného neklidu.² V přísném režimu nebyl v době návštěvy umístěn žádný cizinec. Z celkového počtu umístěných cizinců bylo 19 žadatelů o azyl.

Absence sociálního pracovníka

V době návštěvy v druhém patře nepůsobila sociální pracovnice, která byla již delší dobu (podle různých se výpovědí 2-3 týdny) v pracovní neschopnosti. Ačkoli jiný sociální pracovník do druhého patra přibližně 3x týdně docházel, zůstává otázkou, zda je zastupitelnost v zařízení řešena adekvátně; někteří cizinci poukazovali na to, že nemohou uspokojivě využít služeb sociálního pracovníka.

¹ Poukazuji jen na skutečnosti, které považuji za neuspokojivé. Během návštěvy se pracovníci setkali s profesionálním přístupem všech pracovníků, s nimiž přišli do kontaktu, a zjistili v mnoha ohledech dobrou praxi. Z hlediska kapacity této zprávy však není možné popsat vše, co bylo zjištěno.

² Cizinka bulharské národnosti (Z. T.) rušila ostatní cizinky na patře, brala jim věci, byla velmi hlučná, všechny věci, včetně svého oblečení, neustále namáčela do vody. Na izolační místnosti vypouštěla topení, ucpávala toaletu, kreslila po zdech, zničila osvětlení atd.

Pozice sociálního pracovníka na patře pro více než 40 cizinců je klíčová, neboť tento zprostředkovává a realizuje všechny jejich psychosociální a kulturní potřeby plynoucí z každodenního života v ZZC. Je-li jeden sociální pracovník dlouhodobě nepřítomen, je oprávněné pochybovat, zda pracovníci SBS na patře³ a občas docházející sociální pracovník jiného patra jsou schopni dlouhodobě plnohodnotně nahradit chybějícího sociálního pracovníka (viz dále bod *Stížnosti*). Podle vyjádření SUZ ke zjištění ochránce z roku 2006 měly být řady sociálních pracovníků navýšeny o jednoho (tedy na 3), a to ke dni 1. 3. 2007. V současné době však v ZZC pracují pouze dva sociální pracovníci (plus jeden pedagog volného času).

Uvítala bych informaci, zda skutečně došlo v roce 2007 k posílení počtu sociálních pracovníků, a pokud ne, z jakého důvodu. Taktéž žádám o vyjádření, zda je v současné době cizincům na druhém patře sociální pracovník plně k dispozici.

Jazyková vybavenost pracovníků ZZC

Pracovníci Kanceláře vyslechli několik negativních připomínek (nutno dodat, že během návštěv cizineckých zařízení SUZ v průběhu minulých let opakovaně) k nedostatečné jazykové vybavenosti personálu. Podle některých cizinců hovoří např. anglicky pouze „jedna mladá slečna“, personál vypovídal o tom, že každý sociální pracovník či pracovník sociální péče mluví alespoň 2 světovými jazyky. Jazykové schopnosti pracovníků SUZ byly potvrzeny i policisty. U příslušníků SBS se již jeví situace méně uspokojivě; ochranka „se domluví rusky“, pouze 1 pracovník SBS uvedl, že ovládá angličtinu. Přitom pracovník SBS je první kontaktní osobou, která zprostředkovává požadavky cizince. Ačkoli se v ZZC s oblibou využívají k tlumočení cizinci jednotlivých národnostních komunit, kteří hovoří česky, není vždy zaručené, že se takové tlumočení dostane každému zajištěnému cizinci v zařízení.⁴ Ve svých vyjádřeních k minulým zprávám z návštěv ZZC SUZ konstatovala, že ačkoli nejsou jazykové znalosti pracovníků SBS prověřovány, vynasnaží se na SBS působit v tom směru, aby byla jazyková vybavenost ochranky zajištěna.⁵ Dostatečný počet pracovníků (především oddělení práce s klienty) hovořících v anglickém jazyce by měl být v zařízení pravidlem.

Apeluji proto na všechny personální složky působící v zařízení, aby vynaložily co největší úsilí k umožnění dostatečné komunikace s cizinci. Uvítala bych informaci, zda je povinná jazyková vybavenost pracovníků SBS ošetřena ve smlouvě mezi SUZ a SBS (příp. mezi ZZC Poštorná a SBS).

B. Příjem cizinců

³ Ti jsou schopni de facto pouze přebírat různé žádosti cizinců a předávat je dále, nikoli však vyřizovat a zajišťovat požadavky cizinců.

⁴ Problém nebude u vietnamské, čínské či mongolské komunity, systém však znevýhodňuje ty státní příslušníky, kteří jsou v ZZC zastoupeni v malém počtu, popř. pouze jednotlivě. Nadto je vždy otázkou vůle příslušného tlumočnicka, zda bude ke komunikaci ochoten, či nikoli.

⁵ Podle vyjádření SUZ ke Zprávě z návštěvy ZZC Velké Přílepy (sp. zn. 36/2006/NZ/TM) jsou „...už teď vybírání pracovníci podle jazykových znalostí, budeme v tomto duchu působit i na SBS, aby i její personální výběr byl podmíněn jazykovými kompetencemi pracovníků.“ Jazyková vybavenost pracovníků SBS byla řešena rovněž, s odpovědí SUZ v podobném duchu, v rámci návštěvy ZZC Bělá-Jezová (sp. zn. 37/2006/NZ/PM).

Pobyt přijatého cizince v izolaci

Jelikož je nezbytné, aby cizinec prošel vstupní zdravotní prohlídkou, tráví nějaký čas (max. 72 hodin) po přijetí do zařízení na izolaci.⁶ Cizinec tedy může⁷ strávit až pět dní (48 hodin zajištění v policejní cele plus 72 hodin v izolaci ZZC) de facto ve velmi přísném vazebním režimu. Cizinec je ve většině případů neinformovaný o svém postavení (od policie se dozví pouze důvod zajištění), a o tom, co se s ním bude dále dít.⁸

Izolační místnost je minimálně vybavena, cizinec má přístup k vodě a je mu poskytnuta hodina na čerstvém vzduchu. Nejsou mu dostupné žádné jiné aktivity či TV, do izolace nedostane ani knížku, nepřiveze-li si svoji vlastní. Jediné, co má k dispozici, jsou „příjmové“ dokumenty.⁹ Zůstává otázkou, zda cizinec vůbec ví, z jakého důvodu je umístěn v izolační místnosti.¹⁰

Doporučuji informovat cizince (ať již v „přijímacích dokumentech“, nebo zveřejněním přímo na izolaci) o důvodech pobytu na izolaci. Rovněž doporučuji poskytovat cizinci, který pobývá v izolaci po dobu delší než několik hodin, denní tisk, časopisy a knihy.

C. Umísťování a ubytování cizinců

Výměna uschovaného oblečení

Rozdílné informace zaznamenali pracovníci Kanceláře ohledně výměny oblečení. Při vstupu do ZZC si cizinci u sebe ponechávají pouze nějaké oblečení, zbytek ukládají do úschovy. Podle výpovědí cizinců je-li používané oblečení již v horším stavu, popř. potřebují-li jiné z uschovaného, např. kvůli změně počasí (ročního období), nemohou si věci vyměnit (a používají tak podle svých slov nevhodné oblečení). Sociální pracovník nicméně potvrdil, že „*uschované věci*“ se na žádost vydávají.

Doporučuji cizinci na jeho žádost vydat/vyměnit uschované oblečení.

⁶ Ustanovení § 136 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a čl. IV. pokynu ředitelky SUZ č. 41/2005 (Pravidla a rozsah povinných lékařských a zdravotních prohlídek u osob umístěných v ZZC SUZ MV ČR); tento vnitřní předpis již zřejmě vzhledem k odlišné organizační struktuře zdravotního střediska v zařízení neplatí, nicméně 72 hodinová lhůta je dodržována.

⁷ Většinou se lékařské vyšetření podaří realizovat do následujícího dne, pokud je však cizinec přijat v pátek odpoledne, čeká v izolační místnosti až do pondělí, resp. do příchodu lékaře.

⁸ O neinformovanosti, či přímo dezinformovanosti cizinců v počátcích svého zajištění hovoří též např. DEVAS national report Czech republic (str. 14), která zpracovává problematiku cizineckých detenčních zařízení v ČR. Cizinci jsou často vystaveni neověřeným zprávám či fámám, které získávají od ostatních cizinců, a jsou tak vystaveni nesmyslným starostem či obavám, které z nich plynou.

⁹ Především jde o seznamovací dokumenty „*Práva a povinnosti cizinců umístěných v zařízení pro zajištění cizinců dle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, v platném znění*“ (jde o vybrané kapitoly cizineckého zákona vztahující se k ZZC), a vnitřní řád zařízení, a dále poučovací dokumenty o telefonování, nakládání s finančními prostředky a uchovávání potravin.

¹⁰ Podle sociálního pracovníka příjmu se cizinec v „příjmových“ dokumentech dočte, proč jde na izolaci, nicméně v seznamovacích dokumentech se taková informace nevyskytuje; v „právech a povinnostech“ je pouze obecná zákonná povinnost strpět vstupní zdravotní prohlídku, a ve „vnitřním řádu“ povinnost v případech diagnostikovaných lékařem strpět pobyt v izolačních prostorách (kapitola o lékařské péči).

Materiální podmínky

Prostředí mírného režimu, v němž cizinci žijí, naznačilo oproti minulým návštěvám drobné zlepšení. Nicméně především na pokojích cizinců lze stále pozorovat špinavé zdi, dveře, či neupravené zdivo po odstraněných elektropřístrojích. V jedné z cel přísného režimu (cely jsou rovněž zatížené vandalským chováním cizinců) se nacházely zbytky vlaštovčího hnízda.

Doporučuji uvést do řádného hygienického stavu znečištěnou celu přísného režimu.

Soukromí na toaletách a ve sprchách

Ne všechny sprchové kouty byly vybaveny závěsy tak, aby bylo zachováno plné soukromí cizinců během provádění hygienických úkonů. Je pochopitelné, že je tento typ vybavení nadán extrémně nízkou životností, z hlediska práva na zachování lidské důstojnosti však nelze polevit v jejich neustálém obnovování.¹¹

Sanitární zařízení cel přísného režimu jsou oddělena od zbytku prostoru krátkou zděnou příčkou tak, že z jednoho lůžka je toaleta zakryta, z druhého je však viditelná. Toaleta jedné cely přísného režimu byla zakryta dočasně zavěšeným prostěradlem. Podle příslušníka PČR ho tam vyvěsil cizinec, který v cele pobýval. Již během minulých návštěv ochránce ZZC vytýkal, že neoddělení sanitárního zařízení od zbývajících prostorů cely je porušením ustanovení § 133 odst. 2 ZPC a jako takové je nepřijatelné. Zařízení na zprávu z návštěvy ze dne 10. května 2006¹² reagovalo příslibem, že bude provedena úprava typu „lítacích“ dveří, během návštěvy následné¹³ byla zjištěna náprava vadného stavu zavěšením omyvatelného závěsu.

Doporučuji vybavit všechny sprchové kouty z přední strany závěsy. Dále žádám oddělit (vizuálně), a to trvale, sanitární zařízení (především toalety) od zbývajících prostorů cel přísného režimu, a to bezodkladně.

D. Umísťování do přísného režimu

Vyžádání dokumentů PČR týkajících se umísťování do přísného režimu

Průměrná doba pobytu cizince v přísném režimu se podle sdělení příslušníků PČR pohybuje v rozpětí 5-10 dnů. Lze tedy předvídat, že běžné umísťování cizince do přísného režimu splňuje požadavky ustanovení § 135 odst. 4 ZPC,¹⁴ PČR by tedy měla o umísťování cizince do přísného režimu po dobu více než 48 hodin vydávat rozhodnutí ve správním řízení (což činí, jak plyne z dokumentů „umísťování klientů zpět do mírného režimu zajištění“ – je v nich odkazováno na rozhodnutí o umísťování do přísného režimu). Zůstává rovněž otázkou, nakolik je funkční stížnostní mechanismus podle ustanovení § 135 odst. 3 ZPC, resp. na jaké úrovni jsou cizinci

¹¹ Oddělení sprchy přepážkou či závěsem je již ubytovacím standardem v ZZC (viz kap. 8 Standardů kvality ubytování).

¹² Bod 53 Zprávy z návštěvy zařízení ZZC Poštorná (sp. zn. 29/2006/NZ/PM).

¹³ Bod 53 Zprávy z návštěvy zařízení ZZC Poštorná (sp. zn. 1/2007/NZ/MJ).

¹⁴ „Je-li zajištěný cizinec umístěn v části s přísným režimem po dobu delší než 48 hodin, policie o tomto umísťování vydá rozhodnutí.“

poučování o možnosti stěžovat si proti umístění do přísného režimu. Ministerstvo v tomto ohledu neneviduje za roky 2009-2010 ani jednu stížnost (viz rovněž dále bod stížnosti).

Doporučuji cizince průkazně poučovat o možnosti podat stížnost proti umístění do přísného režimu, v této souvislosti připomínám, že rozhodnutí PČR o umístění do přísného režimu je soudně přezkoumatelné.

E. Strava

Kvalita vody, málo varných konvic

Dle sdělení cizinců není voda v zařízení příliš kvalitní (rezavá barva, nepříjemná chuť), proto si cizinci vodu převažují. Jedna varná konvice na patře však není schopna pokrýt potřebu 40-50 lidí. Nedostatek varných konvic byl zjištěn i při minulých návštěvách zařízení, nicméně poslední návštěvou ZZC v roce 2007¹⁵ bylo potvrzeno, že na každém patře byly cizincům k dispozici 2-3 varné konvice. Podle sdělení pracovníků SUZ je životnost varných konvic v ZZC velmi krátká.

Doporučuji zvýšit počet rychlovarných konvic především na 2. a 3. patře. Dále doporučuji zvážit umístění alespoň jedné varné konvice mimo společenskou místnost tak, aby k ní měli cizinci přístup i v době jejího uzavření.

F. Zdravotní péče

Obecná kritika zdravotní péče

Většina dotázaných cizinců se vyjadřovala velmi kriticky k poskytované zdravotní péči. Není reálné zcela jednoznačně posoudit, zda je nespokojenost cizinců oprávněná, a zda jsou jejich požadavky adekvátní, nicméně nebyl zjištěn žádný konkrétní případ, kdy by byla cizinci odmítnuta zdravotní péče podle ustanovení § 176 ZPC. Považuji ale za velmi reálné, že cizinci vůbec neví, popř. si neuvědomují, že nemají nárok na plný rozsah zdravotní péče, který je poskytovaný z veřejného zdravotního pojištění, nýbrž pouze na zdravotní péči podle ustanovení § 176 ZPC. Ta má z povahy institutu zajištění užší rozsah, proto může být cizinci citlivě vnímáno, že se jim nedostávají např. specializovaná vyšetření podle jejich potřeb. Z takového nedorozumění by potom mohly pramenit četné stížnosti či negativní připomínky, resp. nadbytečné zvyšování napětí v zařízení.

Doporučuji cizince důkladně (i opakovaně) seznamovat s rozsahem zdravotní péče, na kterou mají nárok, pokud nejsou účastni na zdravotním pojištění.

Dostupnost psychologické/psychiatrické péče

Jedna z umístěných cizinek (bulharské státní příslušnosti) se v době návštěvy nacházela v ZZC již 10. den. Z toho pouze 2 dny strávila v mírném režimu, zbytek

¹⁵ Bod 60 Zprávy z návštěvy zařízení ZZC Poštorná (sp. zn. 1/2007/NZ/MJ).

pobývala v izolačních místnostech. Podle pracovníků i ochránci dostupné dokumentace byla cizinka v nezvladatelném psychickém stavu a byla v neustálém pozorování lékaře v zařízení. Ten sice v době návštěvy již domluvil vyšetření a hospitalizaci v Psychiatrické léčebně Kroměříž, nicméně lze pochybovat o tom, zda je 10 dnů přiměřená doba pro zajištění adekvátní psychiatrické péče.¹⁶ Zařízení v tomto směru zřetelně chybí psychologická péče,¹⁷ kterou umožňuje ZPC nebo Vnitřní řád ZZC, byť na ni není právní nárok.¹⁸ Na citelně vnímanou absenci psychologické péče poukazovali rovněž někteří cizinci.

Doporučuji zajistit flexibilnější a operativnější psychiatrickou péči.

Informovaný souhlas (informace o povaze a účelu vyšetření a účincích léků)

Jediné standardizované informace o lékařské péči (úkonech) jsou cizincům podávány ve formě formuláře týkajícího se vstupní zdravotní prohlídky (seznamování s procedurou vstupní prohlídky). Ty jsou k dispozici ve více jazykových mutacích, v případě dalších jazyků jsou využíváni tlumočníci po telefonu. V ordinaci se však denně vyskytují situace, které nezbytně nevyžadují nutnost profesionálního tlumočení, resp. zdravotnický personál musí splnit požadavky, které na něj v souvislosti s informovaným souhlasem kladou právní předpisy.¹⁹ Překlad nejčastěji používaných léků (či alespoň skupin léků) či vyšetřovacích úkonů by lékaři zařízení dle jeho slov přineslo významné ulehčení práce, a bylo by pravděpodobně dlouhodobě ekonomičtější než časté tlumočení. Lze popsat i případ jednoho ze zajištěných, který svědčí v neprospěch získávání informovaných souhlasů.²⁰ Lze tedy konstatovat, i přes vyjádření personálu o snadné dostupnosti tlumočení přes telefon, že v tomto směru existuje v zařízení značná jazyková bariéra.²¹ Zdravotnický personál tak může stěžii obhájit získávání informovaných souhlasů od pacientů, tak jak je požadují právní předpisy.

Doporučuji ZZ MV vytvořit poučení o povaze a účelu zdravotnických zákroků (opakujících se vyšetření a nejčastěji předepisovaných skupin léků)

¹⁶ 10 dnů cizinka permanentně zaměstnávala několik pracovníků a obtěžovala ostatní cizinky. Lékař v zařízení si během rozhovoru s pracovníky stěžoval na místního psychiatra, s nímž má ZZ MV smlouvu, a který by měl zajišťovat pro ZZC psychiatrickou péči (podle slov lékaře se psychiatr nejeví jako kompetentní, resp. vykazuje velkou míru laxnosti v přístupu k potřebám ZZC).

¹⁷ To lze pozorovat např. u mimořádné události týkající se klienta ukrajinské národnosti (K. K.), který po příchodu do zařízení z důvodu umístění do ZZC „neprávem“ odmítal komunikovat, odmítal lékařskou prohlídku, pomoc právníků SOZE, a odmítal i stravu (po dobu 12 dnů). Po delší doby byl umísťován (na doporučení lékaře) v izolačních místnostech (viz sociální spis klienta). Rovněž v sociální dokumentaci klienta turecké státní příslušnosti (S. C.) sociální pracovnice uvádí, že „...klient je čím dál víc nespokojen... v současnosti vypadá jako časovaná bomba, takže je jen záležitostí času, kdy a kde vybuchne.“, aniž by bylo s klientem dále pracováno! (záznam z 15. 1. 2010).

¹⁸ ZPC hovoří v ustanovení § 134 odst. 4 o tom, že „Provozovatel může zajištěnému cizinci zajistit psychologické služby...“. Ve stejném duchu je formulován i text vnitřního řádu ZZC: „Cizinci může být provozovatelem poskytnuta psychologická služba“.

¹⁹ Ustanovení 23 odst. 1 a 2 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů; čl. 5 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně (Sdělení MZV č. 96/2001 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny).

²⁰ Cizince bolela hlava, od lékaře dostal „jakési prášky“ bez jakéhokoli vysvětlení. Musel je spolykat, nicméně se bojí, aby mu takto nepodstrčili něco, co mu může ublížit, proto již lékařskou péči v zařízení nevyužívá, neboť nechce brát pilulky, o kterých neví, jak a co způsobují.

²¹ Ta je konstatována i vedoucí odboru Oblastního ZZ Brno (MUDr. I. B., Ph.D.) v odpovědi ze dne 13. 4. 2010 na stížnost cizince G. D. (státní příslušnost Mongolsko) ze dne 17. 3. 2010. Z šetření stížnosti vyplynulo, že cizinci byla poskytnuta dostatečná lékařská a ošetrovatelská péče, nicméně jádro problému (jednalo se o chronický zánět středouší) vzniklo mj. díky obtížné komunikaci s klienty.

tak, aby byla zajištěna alespoň základní informovanost cizinců, popř. zaručit jiným vhodným způsobem získávání informovaných souhlasů v souladu s právními předpisy.

Negativní reversy

Stejně jako ostatní část populace má i zajištěný cizinec právo léčbu nebo lékařský zákrok odmítnout. K výjimkám může dojít jen na základě zákona a za jasně vymezených podmínek.²² Pokud pacient vyšetřovací a léčebné úkony odmítá i přes náležité vysvětlení (to je vzhledem k předchozímu odstavci zřejmě často nenaplněvaná podmínka), má si lékař vyžádat o tomto pacientově rozhodnutí písemné prohlášení (revers).²³ V ZZC však lékař nemá formuláře negativních reversů k dispozici a bylo patrné, že institut negativního reversu spíše není v zařízení vyžadován. Problematika přitom byla otevřena již v případě návštěv ZZC v roce 2007, kdy pouze v ZZC Bělá-Jezová byla potvrzena existence a používání formulářů negativních reversů v jazykových mutacích. SUZ přitom přislíbila nápravu, resp. konstatovala, že negativní reversy jsou již v ZZC používány.²⁴

Doporučuji ZZ MV zajistit, aby měl lékař k dispozici formuláře negativních reversů a tyto zavést v ZZC do praxe.

Přítomnost SBS

Během návštěvy byla opět zkoumána problematika přítomnosti SBS či příslušníka PČR při zdravotních vyšetřeních. Podle lékaře „SBS během prohlídek hlídá, ale pokud ji požádá, tak je s cizincem sám“; v případech agresivních cizinců si vyžádá přítomnost příslušníka PČR, nicméně takové případy jsou výjimečné. V ZZC tedy platí pravidlo „ochranka hlídá, pouze na žádost z ordinace odejde“. Přitom by se mělo uplatnit opačné pravidlo: SBS by po předvedení cizince měla zůstat před ordinací a pouze na výslovnou žádost zdravotnického personálu do ordinace vejít. V souvislosti s přítomností příslušníka PČR, resp. pracovníka SBS při vyšetření, je nutné poukázat především na povinnou mlčenlivost uloženou lékaři platnou právní úpravou, a jednak i na standardy, které byly zformulovány Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). V souvislosti se zachováním lékařského tajemství je zdůrazněno, že veškeré lékařské prohlídky by měly probíhat mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled pracovníka SBS, popř. příslušníka PČR.

V tomto ohledu doporučuji zdravotnický personál ZZ MV upozornit na to, aby byl tento požadavek ve vztahu k zajištěným cizincům respektován.

Nahlížení do ZD, poskytování kopií a výpisů

Bylo zjištěno, že se lékař v některých případech (cizinci G. D. a R. A.) zdráhal poskytnout kopie ze zdravotnické dokumentace. Nutno poukázat na to, že právo pacienta na poskytnutí veškerých informací ze zdravotnické dokumentace vedené

²² Ustanovení § 23 odst. 4 zákona o péči o zdraví lidu.

²³ Ustanovení § 23 odst. 2 zákona o péči o zdraví lidu.

²⁴ Vyjádření ředitele SUZ ze dne 1. dubna 2008, č.j. UT-288/2008.

o jeho osobě, jakož i nahlížení do ní a pořizování si výpisů, opisů či kopií z ní,²⁵ musí být respektováno bez výhrad. O tomto právu jsou, podle sociálních pracovníků, cizinci poučováni.

Doporučuji ZZ MV bezvýhradně respektovat právo cizinců podle ustanovení § 67b odst. 12 zákona o péči o zdraví lidu.

Kazuistika

Cizinec (S. A.) s umělým vývodem po autohavárii nemá dle svých slov žádné výhody, které subjektivně vnímá jako potřebné. Sice nadstandardně obdržel 4x10 papírových kapesníků (na 2 týdny), zaměstnanci mu však nechtějí půjčit žiletku, aby si mohl oholit prostor u vývodu (nedrží mu tam přísavka); pracovníci Kanceláře byli přitom během návštěvy svědky, že jinému cizinci byly oproti průkazu zapůjčeny nůžky. Cizinec dále vypověděl, že má kvůli svému zdravotnímu stavu jistá stravovací omezení, a že vyžaduje mixovanou stravu, kterou mu ale lékař v ZZC nechtěl zařídit (místo toho mu naordinoval léky na rozklad potravy). Věc byla na místě konzultována s lékařem, který sdělil, že zařídit mixovanou stravu není problém. Vyvstala-li by u cizince skutečně potřeba mixované stravy, mohlo by se ZZC (resp. ZZ MV) dostat do rozporu s ustanovením § 143 odst. 1 ZPC.

Žádám o sdělení, zda byla již dotyčnému cizinci zajištěna mixovaná strava a možnost ošetřit si okolí vývodu.

G. Sociální a kulturní potřeby

Volnočasové aktivity

V ZZC byla pro smysluplné trávení volného času zřízena dobře vybavená tělocvična, která je cizincům k dispozici 2-3x týdně po dobu cca 1 hodiny, vždy max. pro 10 osob z jednoho patra. Na patře se přitom nachází přes 40 mužů. Systém přihlašování spočívá v zapisování se na seznam v duchu principu „kdo dřív přijde“. Takovéto zapisování se na tělocvičnu vyvolává konfliktní atmosféru, cizinci se na seznamu navzájem přeškrťávají a přepisují. Nutno dodat, že v době prohlídky zařízení (přibližně kolem 10. hodiny) nebyla tělocvična využívána.

K dispozici je cizincům také keramická dílna, která však pojme pouze přibližně 4 osoby, využívána je 1x týdně.

Další volnočasové aktivity zajišťuje NNO SOZE, a to i o víkendech. Cizincům jsou také k dispozici knihy, tisk, a na každém patře přístupná televize; během návštěvy fungovaly pouze české stanice, ruskojazyčné kanály byly mimo provoz již 2,5 měsíce, podle slov sociálního pracovníka se čeká na opravu satelitu. Problémy s využíváním různorodosti televizních stanic z důvodu častého přesměrovávání satelitu byly zjištěny již během návštěvy v roce 2007.²⁶

Sociální pracovníci by měli být schopni vytvořit vhodnější systém přihlašování, který nebude nadbytečně zvyšovat napětí mezi cizinci a který

²⁵ Ustanovení § 67b odst. 12 zákona o péči o zdraví lidu.

²⁶ Bod 76 Zprávy z návštěvy zařízení ZZC Poštorná (sp. zn. 1/2007/NZ/MJ).

zajistí, aby se do tělocvičny dostal čas od času každý cizinec, který o to projeví zájem.

Vycházky

Vycházky probíhají ve vycházkových dvorech, které jsou vybaveny lavičkami pro odpočinek, sportovní výbavou pro sport a současně odděleny podle jednotlivých pater. Za deštivého počasí cizinci ven nechodí, neboť chybí jakýkoli přístřešek zabezpečující ochranu. Per analogiam lze poukázat na vězeňskou praxi, v níž jsou přístřešky proti nepříznivému počasí ve věznicích již běžným jevem.

Doporučuji opatřit vycházkové dvory přístřeškem proti nepříznivému počasí.

H. Styk s vnějším světem

Telefonování

Dotázaní cizinci poukazovali na problémy spojené s používáním telefonního přístroje. Každé patro má k dispozici jeden telefonní automat. Cizinci ho velmi často využívají nejen k telefonování ze zařízení, ale zejména k přijímání hovorů. Takto údajně někteří cizinci hovoří nepřetržitě až 4 hodiny, v důsledku čehož vznikají fronty, které jsou mnohdy zdrojem rivality a agrese. Nutno dodat, že během prohlídky zařízení telefonoval pouze v jednom patře jeden cizinec. Cizinci dále poukazovali na to, že v minulosti měsíc nefungovalo zvonění jednoho z přístrojů, a vytýkali rovněž „předraženost“ hovorného (údajně stojí 15,- Kč/minuta).

Doporučuji vytvořit systém telefonování (např. stanovení denního časového limitu použití přístroje, zvýšení počtu přístrojů), který zabrání eskalaci agrese mezi cizinci. Vystává-li potřeba telefonování u více cizinců v jeden okamžik, není možné, aby měl jeden z nich k dispozici přístroj po nepřiměřeně dlouhou dobu. Dále doporučuji pružněji vyřizovat opravy telefonních automatů na patrech. Uvítám rovněž sdělení cen hovorného.

Návštěvy

Návštěvy cizinců probíhají při otevřených dveřích návštěvní místnosti. Pracovník SBS je před ní na sluchový i vizuální dosah. Podle sdělení cizinců se návštěvníci s cizinci nesmějí během návštěvy dotýkat. Tato bezpečnostní opatření, jejichž motivem je pravděpodobně zabránit vnášení zakázaných předmětů do zařízení, by byla pochopitelná, kdyby návštěvníci i cizinec nebyli podrobováni osobní prohlídce (cizinci nadto dle svých slov důkladně). Jsou-li osobní prohlídky vykonávány, není důvod k tomu, aby návštěvě nebyla poskytnuta maximální možná míra soukromí, tedy zavřené dveře s možností fyzického kontaktu.

Dále bylo zjištěno, že přijde-li PČR vyslyšet cizince (výslechy se rovněž provádí v návštěvní místnosti), musí návštěva ven. Jedná se tedy o zkracování návštěv, jež cizinecký zákon neumožňuje. PČR si pro účely plnění svých povinností musí zajistit jinou místnost, z provozních důvodů není přípustné návštěvy cizinců omezovat.

Návštěvy se také podle slov cizinců vůbec neprodlužují.²⁷ Rovněž není možné nároky na hodinu návštěvy týdně kumulovat např. z důvodu velké vzdálenosti rodiny, přátel od zařízení, tak jak to bylo zjištěno v jiném zařízení.

Doporučuji umožnit cizincům běžný fyzický kontakt s návštěvou za respektování jejich soukromí. Dále doporučuji nikterak neomezovat zákonnou délku trvání návštěv z provozních důvodů. V rámci dobré praxe bych taktéž uvítala, aby v odůvodněných případech bylo možno využít měsíčního časového limitu pro návštěvy (tedy 4 hodiny) současně.

I. Vnitřní bezpečnost

Prohlídky

Prohlídky pokojů, resp. věcí cizinců (ustanovení § 137 odst. 2 ZPC) provádí PČR. Dle výpovědí cizinců obyvatelé prohlíženého pokoje čekají na chodbě pouze ve spodním prádle (někdy i nazí); během prohlídek jsou jim věci vyházeny na podlahu chodby.

Popsaná praxe by byla neakceptovatelná i v přísnějších detenčních zařízeních, např. věznicích. Během prohlídek pokojů by měl být přítomen jeden z cizinců tak, aby se předešlo případným obviněním, neshodám apod. ohledně průběhu kontroly, resp. nešetrného postupu policistů. Dále je nepřijatelné, aby cizinci ve spodním prádle (někdy údajně dokonce nazí) byli na chodbách vystaveni pohledům ostatních cizinců (ale i sobě navzájem). Žádám, aby bylo od popsané praxe bezodkladně upuštěno.

Policejní eskorty

Z ochránci dostupné dokumentace a výpovědí cizinců lze vyvodit závěr, že se při eskortách cizinců mimo ZZC v mnoha případech používají pouta,²⁸ a to i přesto, že je v rozhodnutích o eskortách zapsáno, že se „*nejedná o agresivní osobu, která by mařila průběh eskorty*“. Na druhou stranu cizinka eskortovaná do nemocnice v Břeclavi,²⁹ která v ZZC vykazovala již několik dní známky psychických potíží, nebyla eskortně ohodnocena jako nemocná osoba, která by mohla mařit průběh eskorty. Je tedy k zamyšlení, zda vůbec, a popř. jakým způsobem PČR zkoumá riziko eskortovaného. Tak jak tak, především cizinky vypovídaly, že poutání považují za nepřiměřené (např. státní příslušnice Číny byla velmi drobná a špatně chodila).

Poutání osob v průběhu eskort je upraveno vnitřním předpisem policejního prezidenta, a to zásadně jako výjimka z pravidla, až pro případy ohrožujícího chování eskortovaného, či pokusu o útěk.³⁰ Vnitřní předpis současně odkazuje na použití

²⁷ Ustanovení § 144 odst. 1 ZPC.

²⁸ Minimálně to bylo zjištěno u eskortu cizinky X. L. (viz rozhodnutí o eskortě ze dne 28. února 2010) a cizince S. V. (rozhodnutí o eskortě ze dne 12. března 2010).

²⁹ Rozhodnutí o eskortě cizinky Z. T. ze dne 10. března 2010.

³⁰ Čl. 2 odst. 6 pokynu ZP PP ze dne 2. prosince 2009 č. 159/2009 o eskortách, střežení osob a o policejních celách, uvádí, že „*V případě, že bude při eskortě ohrožena bezpečnost policisty, jiných osob nebo majetku, nebo ochrana veřejného pořádku, anebo se eskortovaná osoba pokusí o útěk, je policista oprávněn eskortované osobě přiložit pouta, případně poutací pás, nebo předváděcí řetízky... Při provádění eskorty se uvedené donucovací prostředky používají pouze jsou-li dány zákonné důvody.*“

zákona o Policii ČR,³¹ který rovněž vnímá použití pout jako donucovacího prostředku až v případě, kdy nastanou předpokládané podmínky (samotnému použití předchází výzva k ukončení protiprávního jednání). Nepřímo lze princip vyčíst též ze zásad provádění eskorty.³² Poutání eskortovaných cizinců by tedy mělo být výjimečné, nikoli pravidelně nebo často se vyskytující. Poznatky z návštěvy ZZC však svědčí spíše o opaku.

Doporučuji respektovat vnitřní předpisy PČR týkající se poutání osob během eskort cizinců, resp. pečlivě a individuálně vyhodnocovat riziko tendence eskortované osoby k protiprávnímu chování a používat pouta pouze v odůvodněných případech.

J. Ochrana práv zajištěných osob

Odesílání písemností, poštovní známky

Z pohledu ochrany práv zajištěných cizinců činí největší těžkosti zaslání písemností. Cizinci většinou přichází do zařízení bez peněz, resp. s nepatrnými finančními prostředky, tudíž mnoho z nich nemá možnost si obstarat poštovní známky. Sociální pracovníci cizincům dávají obálky a papíry, poštovní známky již nikoli. V minulosti zajišťovala poštovní známky Charita Břeclav (nyní zajišťuje pouze oděv), systematickou a trvalou pomoc v tomto směru nepotvrdilo ani SOZE.³³ Cizinci je tak zajištěno pouze podání písemnosti směřující OAMP (cizinec může osobně předat pracovníkovi v zařízení), nikoli však již např. žalobu podle občanského soudního řádu,³⁴ nebo odvolání proti rozhodnutí o správním vyhoštění.

Právo cizince odesílat písemnosti lze de iure rozdělit na soukromou³⁵ a úřední³⁶ (stížnosti, soudní podání atd.) korespondenci. Zatímco soukromé písemnosti lze zcela legitimně ponechat ve finančních možnostech cizinců, úřední korespondence by měla být nemajetnému cizinci odesílána na náklady SUZ, ačkoli to z textu cizineckého zákona nelze explicitně odvodit („neprodleně odešle“). V opačném případě totiž může cizinci vzniknout škoda poměrně velkého rozsahu (např. propadnutí procesní lhůty), neboť je ve hře přístup ke správním/soudním orgánům. Samozřejmě se přikláním k názoru, že by se tento princip měl uplatnit s přihlédnutím k zásadě přiměřenosti. ZZC by tak měla být ponechána možnost odmítnout odeslat na své náklady úřední korespondenci v případech zcela zjevného

³¹ Ustanovení § 53 odst. 1 a § 54 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³² Podle čl. 3 odst. 1 písm. a) uvedeného policejního pokynu policista „poučí eskortovanou osobu... o režimu eskorty a možnosti případného použití donucovacích prostředků...“.

³³ Problematika byla rovněž řešena v rámci Zprávy z návštěv zařízení pro zajištění cizinců (bod 76), která je přístupná na www.ochrance.cz. Téma bylo rovněž rozebíráno v rámci návštěvy všech zařízení pro zajištění cizinců v letech 2006-2007. Tehdejší situace nasvědčovala tomu, že neziskové a nevládní organizace (dále jen NNO) poskytující v ZZC služby byly ochotné podílet se na financování nemajetných cizinců ohledně zaslání (nejen) úřední korespondence. V současné době však v ZZC Poštorná není NNO, která by tyto služby poskytovala, resp. žádná z NNO v zařízení nemá na dotování cizinců v tomto ohledu finanční prostředky.

³⁴ Návrh na propuštění na svobodu z důvodu, že nejsou splněny podmínky pro trvání zajištění podle ustanovení § 200o zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Podle ustanovení 134 odst. 1 písm. b) ZPC provozovatel „umožní přijímat a odesílat písemná sdělení bez omezení“.

³⁶ Podle ustanovení 134 odst. 1 písm. e) ZPC provozovatel „umožní podat žádost, stížnost nebo jiný podnět státním orgánům České republiky nebo mezinárodním organizacím za účelem uplatnění jeho práv, a tyto neprodleně odešle“.

zneužívání tohoto práva. Nutno dodat, že zajištění cizinci mají v tomto ohledu nejnižší standard, neboť např. odsouzení ve věznicích pobírají mj. i na účely úřední korespondence sociální kapesné.³⁷ To je poskytováno i žadatelům o azyl.³⁸

Doporučuji, aby i nemajetným cizincům bylo fakticky zaručeno právo obrátit se na soudní či jiné instituce a odeslání této úřední korespondence bylo zajištěno na náklady SUZ.

Stížnosti

Za rok 2009 byly podány čtyři písemné stížnosti.³⁹ V roce 2010 do data návštěvy rovněž čtyři (z toho 3 se týkaly zdravotní péče, tudíž byly zaslány k vyřízení kompetentnímu ZZ MV), pouze jedna z nich se vztahovala k činnosti SUZ – šlo o stížnost proti umístění do přísného režimu. Stížnost byla řešena v rámci stížnostní procedury po linii SUZ a byla vyhodnocena jako směřující proti jednání sociální pracovnice.⁴⁰ Stížnost měla být dle svého obsahu posouzena ve smyslu ustanovení § 148 odst. 2 ZPC, resp. jako stížnost ve smyslu ustanovení § 135 odst. 3 ZPC. Druhému případu svědčí i to, že cizinec stížnost adresoval „ZZC Poštorná, vedoucí Policie ČR“. V obou těchto případech by však byl k jejímu vyřízení příslušný OAMP, nikoli SUZ. Jak již bylo konstatováno výše, je otázkou, na kolik je v systému ZZC funkční stížnostní mechanismus podle ustanovení § 135 odst. 3 ZPC, resp. stížností mechanismus jako takový.

Možnost stěžovat si hodnotili cizinci jako velmi ztíženou, a to především kvůli jazykové bariéře (přitom cizinci je umožněno podat stížnost v jazyce, který plně ovládá, stížnost je poté přeložena do českého jazyka⁴¹). Sociální pracovníci údajně stížnosti vyřizují především ústně, a podle slov cizinců téměř vždy negativně.⁴² Nadto není-li sociální pracovník přítomen (viz výše), pracovníci SBS stížnost nepřeberou, ale odkazují cizince, aby si na něj počkal.

Doporučuji vytvořit takový systém, který zajistí, že se stížnost dostane co nejrychleji k osobě, která je kompetentní stížnost prošetřit (i při nepřítomnosti sociálního pracovníka), a to i s přihlédnutím k § 148 odst. 2 ZPC. Dále doporučuji poučovat cizince srozumitelnou a dostatečnou formou o tom, že mohou stížnost podat ve svém rodném jazyce tak, aby bylo zaručeno plné vyjádření její podstaty.

³⁷ Ustanovení § 16 odst. 7 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Ustanovení § 42 odst. 1 písm. b) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Z toho jedna postoupena PČR (nepříslušnost SUZ), jedna se týkala samotného zajištění a představovala de facto žádost o co nejrychlejší umožnění odjezdu do země původu. Stížnosti v pravém slova smyslu tak byly pouze 2, jedna na lékařskou péči, druhá na údajné omezování práv cizinců v návaznosti na odchody několika cizinců ze ZZC. Obě stížnosti byly řádně prošetřeny (první SUZ, druhá OAMP).

⁴⁰ Stěžovatelem byl N. A. T, nar. XXX, státní příslušnost Vietnam.

⁴¹ Čl. 3 písm. e) pokynu ředitele SUZ (ze 14. 4. 2010), o vyřizování stížností, podnětů a petic.

⁴² V tomto smyslu již zakládá nový pokyn ředitel SUZ (ze 14. 4. 2010) o vyřizování stížností, podnětů a petic, povinnost příjemci stížnosti sepsat o ústním podání, které má charakter stížnosti či podnětu a bylo vyřízeno na místě, zápis.

Právní poradenství

Právní poradenství v zařízení poskytuje (v současnosti 2x týdně) nevládní a nezisková organizace SOZE (Sdružení občanů zabývajících se emigranty). Z poměrně nejisté pozice NNO není vyloučeno, že se SOZE může dostat do dočasných finančních obtíží, v takovém případě se poskytování právního poradenství může na nějaký čas přerušit. Z důvodu **právní jistoty cizinců by měli sociální pracovníci být schopni poskytovat alespoň základní poradenství tak, aby se cizinci, nastane-li přetržka v právním poradenství NNO, nedostali do informačního vakuu, především aby jim nepropadávaly lhůty stanovené právními předpisy k uplatnění jejich práv.**

V souladu s ustanovením § 21a odst. 3 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, Vás tímto vyzývám, abyste se ke shora uvedenému písemně vyjádřil ve lhůtě 30 dnů od doručení tohoto dopisu.

Děkuji za spolupráci.

S pozdravem

Vážený pan
Mgr. E. P.
vedoucí
Zařízení pro zajištění cizinců Poštorná
Hraniční 1303
691 41 Břeclav-Poštorná

Údolní 39
602 00 Brno
tel: (+420) 542 542 888, fax: (+420) 542 542 112

